

पठतु संस्कृतम्

प्रवेशः

पठतु संस्कृतम्

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुः गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुः साक्षात् परंब्रह्म तस्मै श्री गुरवे नमः ॥

सरस्वति नमस्तुभ्यं वरदे कामरूपिणि ।
विद्यारम्भं करिष्यामि सिद्धिर्भवतु मे सदा ॥

पठामि संस्कृतं नित्यं वदामि संस्कृतं सदा ।
ध्यायामि संस्कृतं सम्यक् वन्दे संस्कृतमातरम् ॥

पद-परिचयः

पदम्

नामपदम्

सर्वनामपदम्

क्रियापदम्

वाक्यम्

अव्ययपदम्

सर्वनामपदपरिचयः

दकारान्तः तद् शब्दः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
पुंलिङ्गः	सः	तौ	ते
स्त्रीलिङ्गः	सा	ते	ताः
नपुंसकलिङ्गः	तत्	ते	तानि

सर्वनामपदपरिचयः

दकारान्तः एतद् शब्दः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
पुंलिङ्गः	एषः	एतौ	एते
स्त्रीलिङ्गः	एषा	एते	एताः
नपुंसकलिङ्गः	एतत्	एते	एतानि

सर्वनामपदपरिचयः

मकारान्तः 'इदम्' शब्दः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
पुंलिङ्गः	अयम्	इमौ	इमे
स्त्रीलिङ्गः	इयम्	इमे	इमाः
नपुंसकलिङ्गः	इदम्	इमे	इमानि

सर्वनामपदपरिचयः

मकारान्तः 'किम्' शब्दः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
पुंलिङ्गः	कः	कौ	के
स्त्रीलिङ्गः	का	के	काः
नपुंसकलिङ्गः	किम्	के	कानि

पुंलिङ्ग-शब्द-परिचयः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
	बालकः One boy	बालकौ Two boys	बालकाः Many boys
He (That)	सः He	तौ Those two	ते Those
He (This)	एषः This	एतौ These two	एते These
He (This)	अयम् This	इमौ These two	इमे These
He (Who)	कः Who?	कौ Who both?	के Who all?

स्त्रीलिङ्ग-शब्द-परिचयः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
	बालिका One girl	बालिके Two girls	बालिकाः Many girls
She (That)	सा She	ते Those two	ताः Those
She (This)	एषा This	एते These two	एताः These
She (This)	इयम् This	इमे These two	इमाः These
She (Who)	का Who ?	के Who both ?	काः Who all ?

नपुंसकलिङ्ग-शब्द-परिचयः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
	फलम् One fruit	फले Two fruits	फलानि Many fruits
It (That)	तत् That	ते Those two	तानि Those
It (This)	एतत् This	एते These two	एतानि These
It (This)	इदम् This	इमे These Two	इमानि These
It (Who)	किम् Who?	के Who both?	कानि Who all?

क्रियापदम्

- क्रिया means action.
- क्रियापदम् means action word.
- क्रियापदम् means Verb.
- Root of a क्रियापदम् is called as धातुः

❖ पठति	– पठ्
❖ लिखति	– लिख्
❖ पतति	– पत्

क्रियापदम्

पठति (पठ्)

Reads

लिखति (लिख्)

Writes

खादति (खाद्)

Eats

पिबति (पा)

Drinks

क्रीडति (क्रीड्)

Plays

रक्षति (रक्ष्)

Protects

क्रियापदम्

हसति (हस्)

Laughs

पश्यति (दृश्)

Sees

पतति (पत्)

Falls

नमति (नम्)

Prays

धावति (धाव्)

Runs

वदति (वद्)

Speaks

क्रियापदम्

गच्छति (गम्)

Goes

आगच्छति (आ + गम्)

Comes

नयति (नी)

Takes

आनयति (आ + नी)

Brings

कथयति (कथ्)

Narrates

यच्छति (यच्छ्)

Gives

क्रियापदम्

अर्चति (अर्च्)

Worships

गायति (गै)

Sings

नृत्यति (नृत्य्)

Dances

वहति (वह्)

Carries/Flows

तिष्ठति (स्था)

Stands

उत्तिष्ठति (उत् + स्था)

Gets up

क्रियापदम्

उपविशति (उप + विश्)

Sits

चोरयति (चुर्)

Steals

क्षालयति (क्षाल्)

Washes

ताडयति (ताड्)

Beats

विकसति (वि + कस्)

Blooms

अस्ति (अस्)

Is

क्रियापदम्

निन्दति (निन्द्)

Condemns

मिलति (मिल्)

Meets

पृच्छति (प्रच्छ्)

Asks

सूचयति (सूच्)

Informs

स्वीकरोति (स्वी + कृ)

Accepts

चलति (चल्)

Walks

क्रियापदम्

शृणोति (श्रु)

Hears

जानाति (ज्ञा)

Knows

करोति (कृ)

Does

ददाति (दा)

Gives

भवति (भू)

Be

गृह्णाति (ग्रह्)

Holds

वाक्यम्

वाक्यम्

- वाक्यम् means sentence.
- Simple वाक्यम् = नामपदम् + क्रियापदम्
- उदाहरणम्

❖ बालः पठति ।

Boy reads.

❖ छात्रः लिखति ।

Student writes.

❖ माता कथयति ।

Mother narrates.

वाक्यम्

- तत् नगरम् । That is a city.
- मित्रम् आगच्छति । Friend comes.
- फलं पतति । Fruit falls.
- End of a वाक्यम् म्
- Next पदम् begins with स्वरः म्
- Next पदम् begins with व्यञ्जनम् ं

क्रियापदम्

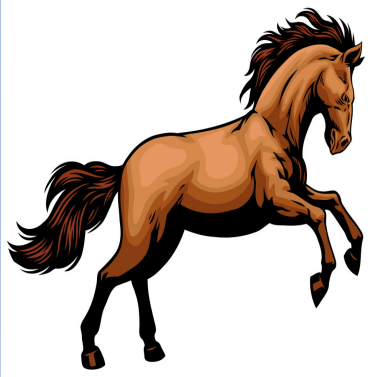
बालकः पठति ।

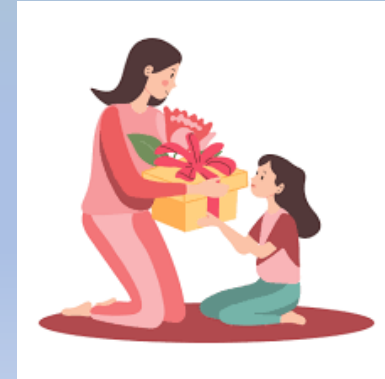
बालिका लिखति ।

अश्वः धावति ।

माता यच्छति ।

लट्-लकार:- Present Tense

Present Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः (Third Person)	पठति	पठतः	पठन्ति

पतति

खादति

धावति

लिखति

हसति

पिबति

गच्छति

क्रीडति

लट्-लकार:- Present Tense

Present Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः (Third Person)	पठति	पठतः	पठन्ति

लिङ्गम्	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
पुंलिङ्गः	बालकः	बालकौ	बालकाः
स्त्रीलिङ्गः	बालिका गृहिणी	बालिके गृहिण्यौ	बालिकाः गृहिण्यः
नपुंसकलिङ्गः	मित्रम्	मित्रे	मित्राणि

लट्-लकार:- Present Tense

Present Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः (Third Person)	अस्ति	स्तः	सन्ति

लिङ्गम्	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
पुंलिङ्गः	बालकः	बालकौ	बालकाः
स्त्रीलिङ्गः	बालिका गृहिणी	बालिके गृहिण्यौ	बालिकाः गृहिण्यः
नपुंसकलिङ्गः	मित्रम्	मित्रे	मित्राणि

लट्-लकारः

बालकः	बालिका	मित्रम्	नदी
↕	↕	↕	↕
पठति	खादति	गच्छति	वहति

- बालकः पठति । बालकौ पठतः । बालकाः पठन्ति ।
- बालिका खादति । बालिके खादतः । बालिकाः खादन्ति ।
- मित्रं गच्छति । मित्रे गच्छतः । मित्राणि गच्छन्ति ।
- नदी वहति । नद्यौ वहतः । नद्यः वहन्ति ।

लट्-लकारः - Present Tense

Present Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः (Third Person)	पठति	पठतः	पठन्ति

- बालकः पठति । बालकौ पठतः । बालकाः पठन्ति ।
- बालिका खादति । बालिके खादतः । बालिकाः खादन्ति ।
- मित्रं गच्छति । मित्रे गच्छतः । मित्राणि गच्छन्ति ।
- नदी वहति । नद्यौ वहतः । नद्यः वहन्ति ।

लट्-लकारः - Present Tense

Present Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः (Third Person)	अस्ति	स्तः	सन्ति

- बालकः अस्ति । बालकौ स्तः । बालकाः सन्ति ।
- बालिका अस्ति । बालिके स्तः । बालिकाः सन्ति ।
- मित्रम् अस्ति । मित्रे स्तः । मित्राणि सन्ति ।
- नदी अस्ति । नद्यौ स्तः । नद्यः सन्ति ।

बहुवचने परिवर्तयत – Change to Plural

पुत्रः खादति ।

पुत्राः खादन्ति ।

महिला हसति ।

महिलाः हसन्ति ।

नदी वहति ।

नद्यः वहन्ति ।

अजा चरति ।

अजाः चरन्ति ।

फलं पतति ।

फलानि पतन्ति ।

छात्रा लिखति ।

छात्राः लिखन्ति ।

अनुवदत - Translate

बालकः शृणोति ।

Boy hears.

बालिके गच्छतः ।

Two girls go.

अध्यापकाः पृच्छन्ति ।

Teachers ask.

मित्राणि मिलन्ति ।

Friends meet.

चोरः चोरयति ।

Thief steals.

पुष्पे विकसतः ।

Two flowers bloom.

अनुवदत - Translate

Son plays.

पुत्रः क्रीडति ।

Two ladies laugh.

महिले हसतः ।

Rivers flow.

नद्यः वहन्ति ।

She-goat grazes.

अजा चरति ।

Fruits fall.

फलानि पतन्ति ।

Two daughters speak.

पुत्र्यौ वदतः ।